

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

RAPPORT 2021:16

Uppföljning av webbut- bildningen 'PBL och kulturvärden'

Titel: Uppföljning av webbutbildningen 'PBL och kulturvärden'
Rapportnummer: 2021:16
Utgivare: Boverket, oktober 2021
ISBN pdf: 978-91-7563-759-4
Diarienummer: 2122/2021

Rapporten finns i pdf-format på Boverkets webbplats: www.boverket.se
Alternativa format kan beställas från Boverket.
E-post: publikationsservice@boverket.se
Telefon: 0455-35 30 00
Postadress: Boverket, Box 534, 371 23 Karlskrona

Förord

Boverkets webbutbildning ”PBL och kulturvärden” publicerades i februari 2020. Den togs fram inom ramen för PBL-kompetens, i samarbete med länsstyrelserna och Riksantikvarieämbetet. Initiativet till webbutbildningen kom från länsstyrelsernas Kulturmiljöforum. Utbildningen ska bidra till enhetlig och god handläggning i PBL-ärenden avseende kulturvärden. Kommunala handläggare är huvudmålgrupp.

Enligt det gemensamma projektupplägget har länsstyrelserna en särskild roll att säkerställa distribution och genomförande av utbildningen i sina respektive län. Boverket vill med denna rapport - baserad på en enkät genomförd våren 2021 - följa upp utfallet av genomförda insatser och få en bild av framtida aktiviteter. Att strategiskt och medvetet arbeta med den byggda miljöns kulturvärden är ett steg på vägen mot väl gestaltade och förvalta livsmiljöer!

Rapporten har skrivits av sommarpraktikant Teodor Wester och bebyggelseantikvarie Suzanne Pluntke, med stöd av bebyggelseantikvarie Emma Rosenblom.

Karlskrona oktober 2021

Maria Petersson
Uppdragsägare PBL Vägledning

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Uppföljning av webbutbildningen 'PBL och kulturvärden'	7
Framtagande av utbildningen 'PBL och kulturvärden'	7
Genomförda träffar under 2020 och 2021	8
Genomslag i kommunerna	11
Erfarenheter från genomförda träffar	14
Planering av kommande utbildningsinsatser.....	17
Boverkets reflektioner	19
Bilagor	21
Bilaga 1 Sammanställning av enkätsvaren	21
Bilaga 2 Arrangörer och deltagare	21

Sammanfattning

Boverkets webbutbildning "PBL och kulturvärden" publicerades i februari 2020. Utbildningen - framtagen inom ramen för PBL-kompetens - är ursprungligen ett initiativ från länsstyrelsernas Kulturmiljöforum. Boverket, Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna har samverkat i framtagandet av webbutbildningen. Syftet med utbildningen är att bidra till en mer effektiv och rättssäker tillämpning av Plan- och bygglagen (2010:900), PBL. Målgrupp är i första hand kommunala tjänstepersoner, i andra hand berörda på länsstyrelser eller i privata sektorn. Enligt det gemensamma projektupplägget har varje länsstyrelse sedan 2020 ansvar att arrangera ett antal kommunträffar i syfte att sprida kunskap om utbildningen och dess innehåll. Boverket har genom en enkät 2021 följt upp utfallet av genomförda insatser och samtidigt även försökt få en bild av framtida aktiviteter.

Utbildningen skapades för att genomföras med fysiska träffar, något som Covid-19-pandemin avsevärt försvårade. Flera länsstyrelser har ställt om till digitala - eller på andra sätt smittskyddssäkra - träffar. Hittills har två av tre länsstyrelser genomfört en eller flera utbildningsträffar. Spridningen i hur många kommuner i respektive län som deltagit är stor, från sex till 100 procent. Uppskattningsvis har ca 32 procent av landets 290 kommuner hittills nåtts. Generellt är andelen högre i län med färre kommuner, medan ett lägre antal kommuner har nåtts i storstadslänen.

På länsstyrelserna har oftast personal som arbetar med kulturmiljö, samhällsplanering och juridik arrangerat och deltagit i utbildningarna. I sju län har även externa aktörer bidragit till träffarna. Arrangörerna lyfter fram det stora intresse som funnits samt att både dialog, diskussioner och utbildningsmaterial fungerat bra. Framför allt den digitala anpassningen som pandemin medförde nämns som negativ.

En utbildning som tar ett helhetsgrepp om kulturmiljövärden i PBL har varit efterlängtat. Responsen från deltagarna har generellt varit positiv, både gällande mötestillfällena och utbildningsmaterialet. Negativ respons har mycket handlat om att den digitala anpassningen har försämrat möjligheten till diskussion samt att deltagarna önskat fler konkreta, regionala exempel. Både tjänstepersoner och politiker har deltagit i utbildningarna.

Flera länsstyrelser lyfter att de vill nå ytterligare kommuner med utbildningarna och att fysiska träffar är viktiga för ett meningsfullt utbyte, såväl mellan länsstyrelsen och kommunerna som kommunerna emellan. Några av de länsstyrelser som har genomfört träffar ska därför fortsätta arbetet. Två länsstyrelser tänker använda utbildningsmaterialet kontinuerligt. Av de länsstyrelser som hittills inte har genomfört några träffar avser en del att göra detta senare, medan andra i nuläget inte har något planerat.

Att utbildningen varit såväl uppskattad som behövd ligger i linje med Boverkets erfarenheter: myndighetens material kopplat till kulturvärden och PBL är mycket använt, både inom offentlig och privat sektor. Att erbjuda samtliga kommuner i landet utbildningen "PBL och kulturvärden" är ett viktigt steg i att förbättra hanteringen av våra kulturvärden. Boverket har stor förståelse för de svårigheter som pandemin har medfört och ser positiv på att så många utbildningstillfällen trots detta har genomförts. För bästa möjliga dialog och kunskapsutbyte rekommenderar Boverket att utbildningen, när så åter är möjligt, genomförs genom fysiska träffar.

Det är mycket angeläget att utbildningarna fortsätter. Länsstyrelsernas och Boverkets gemensamma målsättning att utbilda alla landets kommuner är viktig för att öka kunskapen om PBL:s möjligheter och krav vad gäller kulturvärden. Boverket ser gärna att utbildningarna genomförs kontinuerligt, eftersom detta vidmakthåller en god kunskapsnivå i ett län eller kommun. Att utbytet mellan olika professioner och yrkesroller i många län varit stort är enligt Boverket väsentligt eftersom såväl samverkan som ökad kunskap om kulturvärden är viktiga delar i ett framgångsrikt kulturmiljöarbete. Att strategiskt och medvetet arbeta med den byggda miljöns kulturvärden är ett steg på vägen mot väl gestaltade och förvaldade livsmiljöer!

Uppföljning av webbutbildningen 'PBL och kulturvärden'

Framtagande av utbildningen 'PBL och kulturvärden'

Bakgrund

Boverkets webbutbildning "PBL och kulturvärden" publicerades i februari 2020. Utbildningen - framtagen inom ramen för PBL-kompetens - är ursprungligen ett initiativ från länsstyrelsernas Kulturmiljöforum. Boverket, Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna har samverkat i framtagandet av webbutbildningen. Även Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har medverkat i den så kallade initiativgruppen, som har satt ramarna för innehållet. I arbetsgrupperna som tagit fram utbildningens innehåll har personer från Boverket, Riksantikvarieämbetet, länsstyrelsernas samhällsbyggnads- respektive kulturmiljöenheter samt kommuner ingått. Utbildningens övergripande upplägg har stämmts av med en referensgrupp i vilken det deltagit personer från kommuner (från enheter som hanterar planering, lov respektive kulturmiljö), samhällsbyggnads- och kulturmiljöenheter på länsstyrelser, läns museer och kommunala museer. En konsult har arbetat med utbildningens tekniska delar.

Enligt det gemensamma projektupplägget har länsstyrelserna en särskild roll att säkerställa distribution och genomförande av utbildningen i sina respektive län. Varje länsstyrelse har därför sedan 2020 ansvarat för att arrangera ett antal kommunträffar i syfte att sprida kunskap om utbildningen och dess innehåll. Boverket har vid fyra tillfällen under 2020 arrangerat handledarträffar för länsstyrelserna med syftet att svara på frågor om materialet och på andra sätt ge stöd.

Boverket har genom en enkät till länsstyrelserna våren 2021 följt upp utfallet av genomförda insatser och samtidigt även försökt få en bild av framtida aktiviteter. Någon uppföljning av utvärderingen som kursdeltagarna kan skicka in via Boverkets webbplats har ännu inte gjorts. Boverket har dock noterat en bredd i vilka som gått kursen, jämfört med målgruppen. Utöver de primära målgrupperna har bland annat privatpersoner, personal på Regeringskansliet och medlemmar i ideella organisationer hittills gått utbildningen.

Om utbildningen

Syftet med utbildningen är att bidra till en mer effektiv och rättssäker tillämpning av PBL genom en bättre och mer enhetlig kunskap om hantering av kulturvärden. Den ska ge grundläggande kunskap om hur det allmänna intresset kulturvärden ska tas om hand i plan- och byggprocesser enligt PBL. Målgrupp är i första hand kommunala tjänstepersoner som

arbetar med PBL-ärenden, i andra hand berörda på länsstyrelser eller i privata sektorn.

Den kostnadsfria utbildningen ligger på Boverkets webbsida och är tillgänglig för alla. Utbildningen omfattar sex olika delar:

- Kulturvärden – ett allmänt intresse
- Översiktsplan och kulturvärden
- Detaljplan och kulturvärden
- Varsamhetskravet och förvanskningförbudet
- Lov och kulturvärden
- Byggprocessen och kulturvärden

Varje del är 20–30 minuter lång och omfattar främst inspelade föreläsningar, men även filmade exempel från kommuner och myndigheter. Till utbildningen finns handledarmaterial med fördjupad information och diskussionsfrågor att använda antingen i grupp eller enskilt.

Genomförda träffar under 2020 och 2021

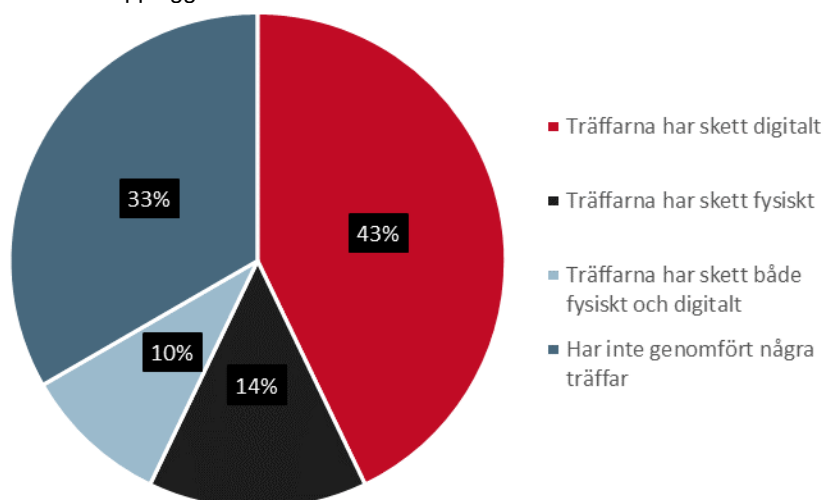
Förändrade förutsättningar på grund av Covid-19

Ursprungligen var tanken att utbildningen skulle genomföras genom fysiska träffar, vilket skulle underlätta diskussion och ge möjlighet att gemensamt ta paus för reflektion och spontana samtal. Till följd av Covid-19 ändrades förutsättningarna fullständigt. Flera länsstyrelser ställde trots detta om till digitala - eller på andra sätt smittskyddssäkra - träffar. Inte bara restriktioner utan även det faktum att berörda handläggare på några av länsstyrelserna har behövt arbeta med krisledning har försvårat genomförandet. Sju länsstyrelser har inte genomfört några träffar, varav flera i län med många kommuner.

Merparten av länsstyrelserna, 14 av 21, har genomfört någon eller några träffar. Fem länsstyrelser, eller knappt en fjärdedel, har haft fysiska träffar eller en blandning av fysiska och digitala träffar. Att det skiljer mycket vad gäller antalet kommuner i länen - från en på Gotland till 49 i Västra Götaland - medför olika förutsättningar för hur länsstyrelserna kan nå ut. Upplägget av insatserna kan behöva anpassas därefter.

Då kommunikationsprogramvaran Skype, som länsstyrelserna använder sig av, inte stödjer mediauppspelning med ljud har det inte fungerat att spela upp filmernas ljud under de digitala träffarna. Många av de länsstyrelser som ställt om till digitala träffar har framfört att detta har försvårat genomförandet.

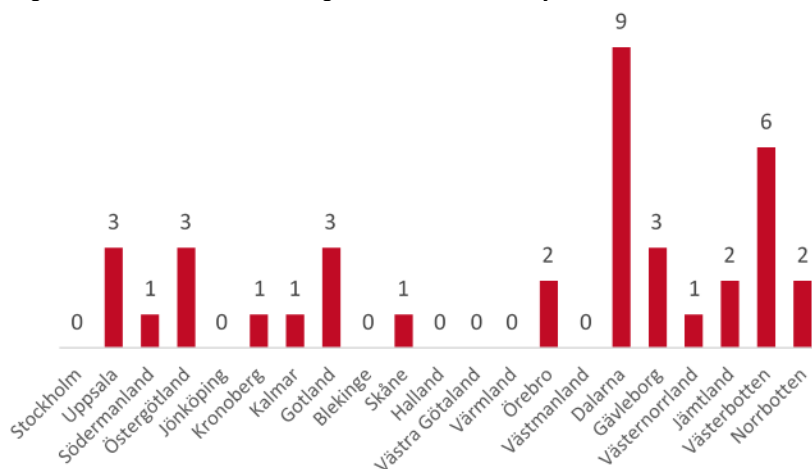
Figur 1. Andelen länsstyrelser som genomfört eller inte genomfört träffar samt träffarnas upplägg

Antal träffar och upplägg

Det finns en noterbar variation när det kommer till hur många träffar som respektive länsstyrelse har genomfört. Två län sticker ut med sex respektive nio träffar. Sju länsstyrelser inte har genomfört några träffar. I genomsnitt har varje länsstyrelse genomfört 1,8 träffar.

Figur 2. Antal träffar som har genomförts av länsstyrelserna.

Upplägget på utbildningsträffarna varierar, men flera länsstyrelser har valt att genomföra en eller ett par träffar under hel- eller halvdagar. Träffarna har utgått ifrån olika teman såsom 'Kulturvärden – ett allmänt intresse', 'Översiktsplan, detaljplan och kulturvärden', 'Varsamhetskravet och förvanskningförbudet' samt 'Lov- och byggprocessen'. Merparten av träffarna har skett digitalt, men i ett mindre antal fall har fysiska träffar genomförts. I ett fall har länsstyrelsen genomfört utbildningen på länsmuseum. I ett annat fall användes en återkommande temadag om kulturmiljö som forum, med utbildningen som årets tema.

I vilken grad länsstyrelserna har använt utbildningsmaterialet har varierat, vilket bland annat har berott på att det funnits tekniska problem att dela ljud under de digitalt genomförda utbildningsträffarna. Några har använt utbildningens struktur och delar av innehållet, andra har utgått från filmerna. Deltagarna har i några fall uppmanats att se materialet i förväg eller blivit rekommenderade att ta del av materialet i efterhand. I ett fall skickades en länk till utbildningen i förväg, medan själva kurstillfället omfattade ett urval av utbildningen som deltagarna gemensamt tittade på och därefter gjorde övningar i grupp. En länsstyrelse inledde med en två-dagars intern utbildning som omfattade hela materialet, för att därefter utforma ett anpassat upplägg för fyra kommunträffar.

Kurserna har utgått från hela eller delar av utbildningen inklusive handledarmaterialet. Workshops och diskussioner har genomförts i mindre grupper med deltagare från olika organisationer och med olika yrkesbakgrund. En länsstyrelse valde att i diskussionerna dela upp gruppen i planerings- respektive bygglov. Några menar att diskussioner skulle ha varit enklare om det varit möjligt att genomföra fysiska träffar. Detta eftersom det hade underlättat möjligheten att se det filmande materialet tillsammans och vid behov enkelt kunna pausa.

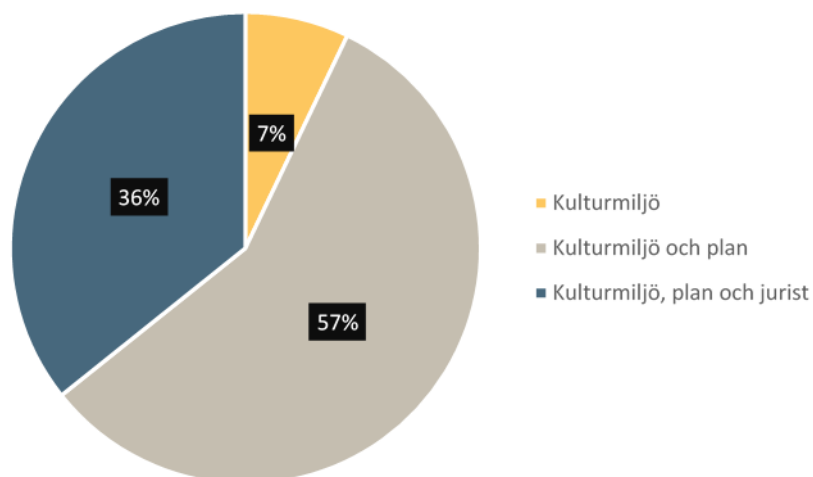
Ett antal länsstyrelser har använt exempel från det egna länet och berörda kommuner, både i föreläsningarna och i diskussionerna, något som både deltagare och arrangörer har uppskattat. Länsstyrelserna anser att utbildningen har potential att främja dialog över kommungränserna, något som dock hade fungerat bättre om fysiska träffar hade kunnat genomföras. Fysiska träffar hade även gett större utrymme för mingel och spontana samtal.

Vilka på länsstyrelsen arrangerade träffarna?

Det har varierat vilka på länsstyrelserna som har arrangerat träffarna. Rollerna som angetts är bland annat antikvarie, arkeolog, avdelningschef, handläggare som jobbar med byggtillsyn, kulturmiljöhandläggare, landshövding, länsantikvarie, länsarkitekt, länsjurist, planarkitekt, planhandläggare, samhällsplanerare och tf. länsråd.¹ Följande enheter har varit berörda: kulturmiljö, plan och bostad, plan och kultur, rätts, samhällsbyggnad, samhällsplanering och boende samt samhällsplanering. Det vanligaste har varit att tjänstepersoner på kulturmiljö och plan tillsammans har arrangerat träffarna.

¹ För komplett lista se bilaga 2.

Figur 3. Vilka på länsstyrelserna som arrangerade träffarna. Anm. Andelen i procent av de 14 länsstyrelser som genomfört träffar.

Bidrog någon extern aktör till träffarna?

Sju av 21 länsstyrelser har svarat att externa aktörer varit med och planerat och/eller bidragit till träffarna. Externa aktörer som nämns är tjänstepersoner från andra kommuner och länsstyrelser, regionala museer, regionala kulturmiljönätverk och regioner.²

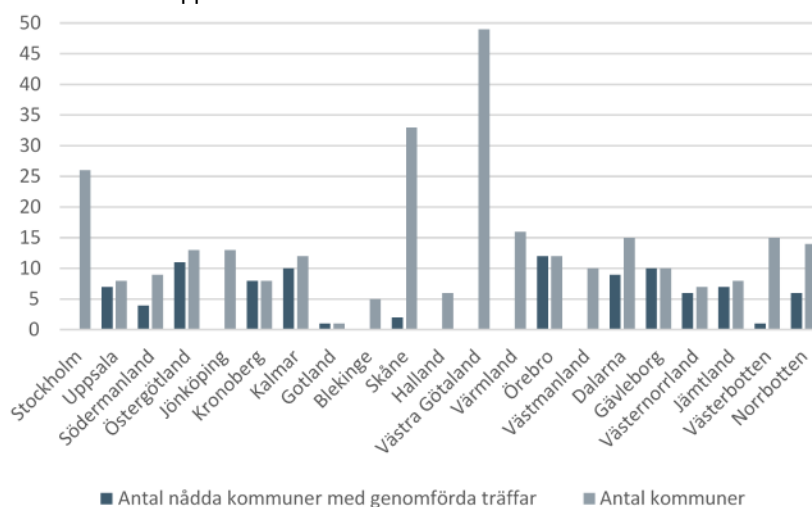
Genomslag i kommunerna

Hur många av länets kommuner har länsstyrelserna nått med genomförda träffar?

Hittills har två av tre länsstyrelser genomfört ett eller flera utbildningstillfällen. Det är dock stor skillnad mellan länsstyrelserna i andel kommuner som nåtts, från sex till 100 procent. Uppskattningsvis har ca 94 av landets 290 kommuner - eller 32 procent - omfattats av minst ett utbildningstillfälle. Generellt är andelen högre i län med färre kommuner, medan ett lägre antal kommuner har nåtts i storstadslänen.

² För komplett lista se bilaga 2.

Figur 4. Antal nådda kommuner respektive totalt antal kommuner. Anm. Då de inkomna svaren i olik hög grad varit preciserade är värdena för Östergötland och Västernorrland uppskattade.

Tabell 1. Antal nådda kommuner respektive totalt antal kommuner. Anm. Då de inkomna svaren i olik hög grad varit preciserade är värdena gällande Östergötland och Västernorrland uppskattade, markerat med * i tabellen.

Län	Nådda kommuner	Antal kommuner	Andel
Stockholm	0	25	0%
Uppsala	7	8	88%
Södermanland	4	9	44%
Östergötland	De flesta*	13	85%*
Jönköping	0	13	0%
Kronoberg	8	8	100%
Kalmar	10	12	83%
Gotland	1	1	100%
Blekinge	0	5	0%
Skåne	2	33	6%
Halland	0	6	0%
Västra Götaland	0	49	0%
Värmland	0	16	0%
Örebro	12	12	100%
Västmanland	0	10	0%
Dalarna	9	15	60%
Gävleborg	10	10	100%
Västernorrland	Majoriteten*	7	86%*
Jämtland	7	8	88%
Västerbotten	1	15	7%
Norrbotten	6	14	43%
Totalt	94*	290	32%*

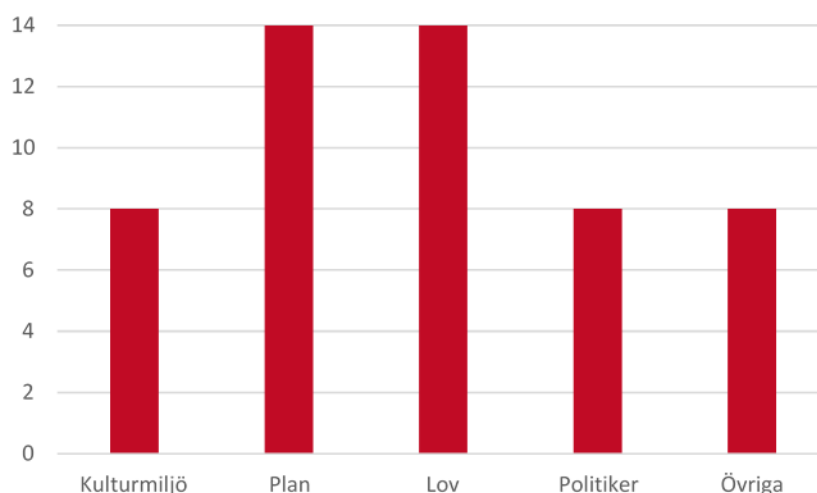
Vilka yrkeskategorier har deltagit på träffarna?

En mängd olika yrkeskategorier har deltagit på träffarna.³ Från länsstyrelserna har bland annat arkeologer, bebyggelseantikvarier, tillsynshandläggare, länsantikvarie, länsarkitekt, landshövding, miljöhandläggare och tf. länsråd deltagit.

Spännvidden på de som deltagit från kommunerna är bred. Här återfinns bland annat bygg- och miljöchefer, chefer och handläggare inom översiktsplanering, detaljplanering och bygglov, tillsynshandläggare, företrädare för kommunala bostadsföretag, förvaltare, förvaltningschefer, kommunalråd, stadsantikvarier, stadsarkitekter, kultur- och fritidschef, kultur- och fritidskonsulent samt politiker från kommunstyrelsen, kultur- och fritidsnämnd, miljö- och byggnadsnämnd samt teknisk nämnd. I samtliga 14 län där träffar har genomförts har kommunala tjänstepersoner inom plan- och lovområdet deltagit. I åtta av de 14 länen har anställda inom kulturmiljöområdet deltagit, andelen är densamma för politiker.

Andra deltagare som nämns är bland annat entreprenörer, fastighetsförvaltare, fastighetsägare, kommunikatör, konsulter, kulturmiljöstrateg, kultursamordnare, kultursekreterare, kulturstrateg, lektor, miljöstrateger, projektledare, regional samhällsplanerare, regionala kultursamordnare, regionledning, regionstyrelse, regional samhällsplanerare, sekreterare, utredare, verksamhetsutvecklare kultur samt antikvarier och andra berörda medarbetare på länsmuseum.

Figur 5. Kommunala tjänstepersoner från följande sakområden respektive politiker och övriga som deltagit på träffarna. Anm. Av totalt 14 län som genomfört träffar. En enhet motsvarar en eller flera roller inom respektive kategori. Kategorin "Övriga" innefattar en eller flera av följande roller: antikvarier och andra berörda medarbetare från länsmuseumerna, personal från länsstyrelser, regioner och akademi, företrädare för kommunala bostadsföretag, fastighetsägare, konsulter, entreprenörer och förvaltare.

³ För komplett lista se bilaga 2.

Erfarenheter från genomförda träffar

Vad tyckte deltagarna?

En utbildning som tar ett helhetsgrepp om kulturmiljövärden i PBL har varit efterlängtad. I de län som genomfört utbildningsträffar har responsen från deltagarna generellt varit positiv, både gällande mötestillfällena och utbildningsmaterialet. Negativ respons har övergripande handlat om att den digitala anpassningen på grund av pandemin upplevs ha minskat möjligheterna till diskussion samt att man önskat fler konkreta regionala exempel.

Utbildningstillfällena

Den positiva responsen har i mycket handlat om det konkreta genomförandet. Flera arrangörer har fått veta att utbildningen varit mycket uppskattad: att man gått igenom hela systemet från översiktsplan till byggprocess och att det varit en möjlighet för olika yrkeskategorier från kommunerna att mötas. I ett län upplevs mötena ha lett till ökad samverkan mellan kommunerna.

I ett län uppskattade deltagarna särskilt de kommunala exemplen. I ett annat län uppskattades att utbildningsdagarna var gemensamma för tjänstepersoner och politiker, att man hade gruppdiskussioner och givande samtal samt att den digitala mötesformen fungerade bra. Några län pekar på att det är tydligt att intresset för initiativet är stort och att utbildning om hur dessa frågor kan och ska hanteras i kommunerna är efterfrågat, vilket visat sig inte minst i att det blivit många diskussioner och i antalet deltagare. Just att det blivit diskussioner lyfts av flera som positivt.

Den negativa responsen från deltagarna handlar om att fysiska träffar troligen hade gynnat diskussionerna och att såväl fler diskussionspass som illustrativa konkreta exempel från respektive län kunde adderats till utbildningen. Några anser att utbildningen legat på för låg nivå för att vända sig till professionella, men rätt nivå för politiker och andra. Tekniken fungerade inte så bra, vilket hänförs till att länsstyrelserna endast arbetar med Skype och att det därför inte är möjligt att spela upp utbildningens ljud för andra.

Utbildningsmaterialet

Deltagarnas positiva respons handlar om att materialet är användbart, informativt och tydligt samt ställer rätt frågor med en enkel och rak ton. Behovet av att kunna återkomma till materialet och att filmerna finns tillgängliga för senare referens lyfts också fram. En länsstyrelse anger att: ”Återkopplingen var mycket positiv vad gäller utbildningsmaterialet (vilket kompletterades med en anpassad presentation och lokala exempel). Flera uttryckte att de upplevde det som särskilt positivt att få del av samtliga utbildningsmoduler, vilket gav förståelse för hur kulturvärden kan

hanteras i hela processen från översiktlig planering till byggskedet och inte bara fördjupas i 'det egna' arbetsområdet.”.

Deltagarna i ett län anser att utbildningsmaterialet innehåller alldeles för många filmer. Andra deltagare önskar fler konkreta exempel från länet och mer dialog kring dessa. Viss kritik mot att utbildningsmaterialet i huvudsak var inriktat på stadsmiljö framförs också. Önskemål om att kunna skriva ut exempel och rättsfall framförs.

Vad tyckte arrangörerna?

De länsstyrelser som genomfört träffar lyfter fram det stora intresset som funnits bland deltagarna som positivt. Även att dialog, diskussioner och utbildningsmaterial ska ha fungerat bra. Som mindre bra nämns framför allt den digitala anpassningen till följd av pandemin.

Utbildningstillfällena

Flera arrangörer anger att det varit positivt att politiker varit representerade på träffarna och att det digitala formatet har medfört att fler har kunnat närvara. Intresset för utbildningen har varit stort och diskussionerna många och givande. Blandade grupper har ansetts gynna diskussion och kunskapsutbyten. Någon tar upp att de är nöjda med genomförandet och att de fått till en bra struktur med filmvisning och möjlighet till diskussion. En arrangör tar upp samarbetet och diskussionerna i den interna arbetsgruppen som positivt. En länsstyrelse skriver att det fungerat bra att vid utbildningstillfället ta del av enbart ett urval av materialet, eftersom deltagarna hade haft möjligheten att se hela utbildningen i förväg. En länsstyrelse som både genomfört digitala och fysiska träffar svarar att dialogerna fungerade bättre när deltagarna träffades fysiskt.

En länsstyrelse skriver: ”Vi fokuserade på dialogen så att tjänstemän från översiktsplanering, detaljplanering samt från bygglov fick möjlighet att diskutera med varandra och med kommunala antikvarier. Att främja den dialogen är en investering för fortsatt hantering. Vi hade också med oss exempel som diskussionsunderlag. Tekniken fungerade också bra eftersom vi hade möjlighet att växla mellan två datorer på helskärmen. Vårt eget material kunde då lätt kombineras med utbildningspaketets inslag.” En annan länsstyrelse skriver: ”Planerandet och genomförandet hade ett värde i sig genom att frågorna kunde lyftas gemensamt mellan plan och kulturmiljö och med stöd av juristerna.” En länsstyrelse ser både för- och nackdelar med yrkesmässigt blandande deltagargrupper: ”I anslutning till samarbetet (och även i vår interna dialog) har nämnts det positiva att hålla utbildningstillfällena uppdelat för planerare och bygglovshandläggare. Det kan finnas fördelar med detta. Det kan dock finnas stor potential i att hålla utbildningarna för båda yrkeskategorierna (samt politiken) - detta för att greppa helheten.”.

Att det troligen skulle blivit fler diskussioner med fysiska träffar lyfter de som arrangerat digitala träffar fram som mindre bra. Flera understryker att fysiska träffar lämpar sig bättre för öppna och spontana diskussioner och att de då bättre hade kunnat fånga uppkomna reaktioner. Fysiska möten skulle också möjliggjort spontana träffar i pauserna. Det är flera som nämner att det hade varit önskvärt att fler politiker hade deltagit. Många nämner problem med att använda Skype, vilket bland annat har medfört krångliga upplägg så som pauser för att skicka runt länkar.

En länsstyrelse beskriver genomförandet på följande sätt: "Eftersom restriktionerna gjort det omöjligt att bjuda in till en fysisk träff så har samtliga tre träffar genomförts digitalt. Genomgående var problemet att det inte har varit möjligt att se filmerna tillsammans via Skype. Det har gjort att samtliga deltagare har fått se filmerna själva, utan att vi fått möjlighet att pausa mitt i för att diskutera specifika frågor. Hade vi kunnat träffas fysiskt hade det såklart varit ännu enklare att få till spontana diskussioner." En annan ser både för- och nackdelar med utbildningen: "Bra och välkommen utbildningsinsats, men den kräver trots allt mycket tid i planering och genomförande samt mycket engagemang och aktivitet från Länsstyrelsens sida vid själva utbildningstillfället, för att det ska bli bra".

Utbildningsmaterialet

Positiv respons från arrangörerna har handlat om att filmerna och handledarmaterialet med frågor och diskussionsämnen har fungerat bra och att materialet håller för att återvända till. En länsstyrelse skriver att materialet fungerat väldigt bra som utgångspunkt, tillsammans med kompletterande lokalt material.

I några svar framkommer det att utbildningsmaterialet uppfattades vara mer anpassat för fysiska utbildningsdagar, vilket det de facto också var. Det på grund av pandemin webbaserade genomförandet upplevdes något tungt och det framförs att länsstyrelserna skulle kunna ha strukturerat genomförandet annorlunda. En länsstyrelse skriver: "I nuvarande planering för 2021 års digitala träffar, upplever vi det som ett problem att man inte kan sända utbildningen från arrangörens dator. Det ger begränsad flexibilitet eftersom man inte kan "plocka ut" valda delar, utan i princip måste be deltagarna titta på ett helt avsnitt. Att be dem bryta på en viss punkt kanske funkar för ett avsnitt, men det är upplagt för missförstånd och blir jättesnurrigt om detta görs för flera avsnitt."

En respondent anger att det var kort om tid att kunna fördjupa sig i frågor som uppstod. En annan att en del deltagare tyckte att diskussionsfrågorna var svåra då de inte kopplade till deltagarens eget yrkesområde. Annat negativt som enskilda länsstyrelser tar upp är variation i filmernas kvalitet och nivå, att det har varit svårt att tillgodose samtliga deltagares förväntningar och behov av ny kunskap, att de fasta frågorna som avslutade

varje film delvis uppfattades som lite intetsägande samt att bilden i utbildningen inte gick att förstora vid uppspelning på helskärm.

Planering av kommande utbildningsinsatser

De länsstyrelser som har påbörjat utbildningsinsatsen

Av de länsstyrelser som hittills genomfört träffar ska några från och med hösten 2021 genomföra de insatser som på grund av pandemin skjutits upp. Det är flera som lyfter att de vill nå ut till fler av sina kommuner med utbildningarna och att fysiska träffar är viktiga för att få ett meningsfullt utbyte, både mellan länsstyrelsen och kommunerna och kommunerna emellan. Andra har redan genomfört Covid-anpassade träffar och funderar nu kring fortsatta utbildningsinsatser och uppföljning.

En länsstyrelse skriver att "...innan pandemin bröt ut fanns en färdig plan att genomföra en träff för länets bygglovshandläggare och byggnadsinspektörer med temat PBL och kulturmiljö, där målet var att plan- och bostadsenheten i sin roll som tillsynsvägledande tillsammans med kulturmiljöenheten och rättsenheten skulle gå igenom vilka lagstöd som finns i PBL, PBF samt BBR vid prövning av lov/startbesked. Den träffen är pausad men kommer att genomföras så snart det finns möjlighet att samlas fysiskt.". En annan länsstyrelse skriver: "Vi kommer att försöka ta vid där vi avbröts innan pandemin. Eftersom utbildningen som Boverket tagit fram redan är en webbutbildning, menar vi att kommunerna kan genomföra den på egen hand under pandemin. Vi fick stort intresse för deltagande, men vår uppfattning är att det vi som Länsstyrelse kan tillföra utbildningsmaterialet lämpar sig bäst som fysiska träffar, då det är fokus på gruppövningar och samtal. Detta är särskilt viktigt för mindre kommuner som behöver prata med varandra och skapa personliga kontakter.". En tredje länsstyrelse anger att de "planerar att genomföra frukostseminarier med start i oktober 2021 och utgå från Boverkets utbildningsmaterial Kulturvärden och PBL med 1 film per träff samt använda frågeställningarna i handledningen samt lägga till regionala exempel som diskussionsunderlag."

Några länsstyrelser planerar komprimerade versioner för politiker och högre chefer, varav en även planerar utbildningsdagar med tjänstepersoner inom den egna organisationen. En av länsstyrelserna avser att genomföra en uppföljningsträff med kommunerna utifrån frågeställningar som uppkommit under utbildningen, med exempel från länet och dess utmaningar. En annan har tänkt genomföra en uppföljning som inkluderar en fördjupning med politiken för gestaltad livsmiljö. En länsstyrelse har inspirerats att starta ett nätverk/arkitekturråd med länets kommuner, länsmuseum och region. En länsstyrelse svarar att: "Kulturmiljödagen 2021 har det moderna samhällets kulturarv som tema. Vi planerar att visa

utbildningsfilmen om varsamhetskrav och förvanskningförbud under dagen.”.

Två länsstyrelser tänker använda utbildningsmaterialet kontinuerligt, den ena av dessa skriver: ”Utbildningarna kommer att fortsätta att genomföras löpande och återkommande med länets samtliga kommuner, digitalt och/eller fysiskt samt byggas på med övningsuppgifter och fältseminarier. Dessutom kommer insatserna att anpassas till och riktas mot Museer, konsulter och ideella organisationer. Takten i genomförandet kommer att styras av behov och möjligheter men blir en del av Länsstyrelsens löpande arbete med stöd, råd och dialog gentemot kommuner och övriga berörda såväl som internt vid Länsstyrelsen.”. Den andra skriver: ”Vi hänvisar till utbildningsfilmerna när vi möter nyanställda, både inom länsstyrelsen och vid kommunerna. Det är viktigt att kontinuerligt informera om att de finns.”.

De länsstyrelser som ännu inte har påbörjat utbildningsinsatsen

Av svaren från länsstyrelserna som hittills inte har genomfört träffar framgår att några har för avsikt att göra detta senare medan att andra inte har något planerat i nuläget. En länsstyrelse pekar på att behovet av utbildning finns och kommer fortsatt att finnas, men att det troligen krävs öronmärkta resurser för att det ska vara möjligt att genomföra utbildningarna.

En länsstyrelse kommer under hösten 2021 att marknadsföra utbildningspaket för kommunernas planerare samt erbjuda utbildningstillfällen för de kommuner som gemensamt framför önskemål om sådana. Man kommer att ge kommunernas bygglovshanterare samma information och erbjudande.

En länsstyrelse svarar att: ”Avsikten är att använda materialet långsiktigt i det fortlöpande arbetet med att stödja kommunernas hantering av kulturmiljövärden i samhällsbyggnadsprocessen. Det kan också vara aktuellt att använda materialet i arbetet med Länsstyrelsens uppdrag angående Gestaltad livsmiljö.”.

Boverkets reflektioner

Ur svaren framgår att utbildningen har varit såväl uppskattad som behövd, både internt på länsstyrelsen och externt. Detta ligger i linje med Boverkets erfarenheter: myndighetens material kopplat till kulturvärden och PBL är mycket använt, både inom offentlig och privat sektor. Ett flertal studier, bland annat kopplade till miljömålsuppföljningen, visar att kunskapen om PBL och kulturvärden generellt är låg. Att erbjuda samtliga kommuner i landet utbildningen ”PBL och kulturvärden” är ett viktigt steg i att förbättra hanteringen av våra kulturvärden.

Utbildningen - som togs fram före Covid-pandemin - var tänkt att genomföras under fysiska träffar. Pandemin har medfört att tid har behövts till att ställa om redan planerade utbildningsträffar till ett digitalt genomförande, samtidigt som en förstärkt krisberedskap har ökat länsstyrelsernas arbetsbelastning. Boverket har stor förståelse för de svårigheter som pandemin har medfört och ser positiv på att så många utbildningstillfällen trots detta har genomförts. För bästa möjliga dialog och kunskapsutbyte rekommenderar Boverket att utbildningen, när så åter är möjligt, genomförs genom fysiska träffar. Det är en stor fördel att i utbildningen även använda lokala exempel.

Boverket har noterat att flera länsstyrelser kommer att genomföra utbildningsträffar från och med hösten 2021. Det är av flera anledningar mycket angeläget att arbetet nu fortsätter. Länsstyrelsernas och Boverkets gemensamma målsättning att utbilda alla landets kommuner är viktig för att öka kunskapen om PBL:s möjligheter och krav vad gäller kulturvärden. Kunskapsökningen är central inte bara för att nå exempelvis kultur- miljömålen och miljö kvalitetsmålen samt målet i politikområdet för gestaltad livsmiljö, utan också för att i högre grad uppfylla PBL:s intentioner vad gäller exempelvis varsamhet och förvanskning. Boverket ser gärna att utbildningarna genomförs kontinuerligt, vilket ett par län har för avsikt att göra, eftersom detta vidmakthåller en god kunskapsnivå i ett län eller kommun.

Kulturvärden finns överallt och är enligt PBL ett allmänt intresse som ska beaktas. Även personer utanför den antikvariska yrkeskåren är därför berörda av hanteringen av kulturvärden. Utbildningstillfällena har enligt länsstyrelserna gynnat dialog och kunskapsutbyte såväl inom respektive länsstyrelse, mellan länsstyrelsen och kommunerna som mellan kommunerna. Boverket ser mycket positivt på både detta utbyte och att även andra aktörer har deltagit i träffarna - ibland även i genomförandet. En annan framgångsfaktor är det oftast stora utbytet mellan olika professioner och yrkesroller. Detta är enligt Boverket väsentligt eftersom såväl samverkan som ökad generell kunskap om kulturvärden är viktiga delar i ett framgångsrikt kulturmiljöarbete. Att strategiskt och medvetet arbeta

med den byggda miljöns kulturvärden är ett steg på vägen mot väl gestaltade och förvaltade livsmiljöer!

Bilagor

Bilaga 1 Sammanställning av enkätsvaren

Tabell 2. Sammanställning av enkätsvaren

Län	Genomfört träffar	Antal	Upplägg	Antal nådda kommuner	Av	Andel
Stockholm	nej	0		0	26	0%
Uppsala	ja	3	digital	7	8	88%
Södermanland	ja	1	fysisk	4	9	44%
Östergötland	ja	3	digital	de flesta*	13	85%*
Jönköping	nej	0		0	13	0%
Kronoberg	ja	1	digital	8	8	100%
Kalmar	ja	1	digital	10	12	83%
Gotland	ja	3	digital	1	1	100%
Blekinge	nej	0		0	5	0%
Skåne	ja	1	fysisk	2	33	6%
Halland	nej	0		0	6	0%
Västra Götaland	nej	0		0	49	0%
Värmland	nej	0		0	16	0%
Örebro	ja	2	digital	12	12	100%
Västmanland	nej	0		0	10	0%
Dalarna	ja	9	fysisk och digital	9	15	60%
Gävleborg	ja	3	digital	10	10	100%
Västernorrland	ja	1	fysisk och digital	majoriteten*	7	86%*
Jämtland	ja	2	digital	7	8	88%
Västerbotten	ja	6	digital	1	15	7%
Norrbottn	ja	2	fysisk	6	14	43%
Totalt	67%			94*	290*	32%*

Anm. Då inkomna svar i olika hög grad varit preciserade är detta en uppskattning gällande Östergötland och Västernorrland, i tabellen markerat med *.

Bilaga 2 Arrangörer och deltagare

De som arrangerade och deltog på träffarna

Det har sett olika ut vilka på länsstyrelserna som har arrangerat utbildningsträffarna. Enligt svaren har följande varit representerade: antikvarie, arkeolog, avdelningschef Kulturmiljö och forskning, byrådirektör, handläggare som jobbar med byggtillsyn, kulturmiljöhandläggare, kulturmiljövårdare, landshövding, länsantikvarie, länsarkitekt, länsjurist, planarkitekt, planerare, planhandläggare, samhällsplanerare, tf. länsarkitekt och tf. länsråd. Följande enheter har deltagit: kulturmiljö, plan- och bostad,

plan och kultur, rätts, samhällsbyggnad, samhällsplanering och boende samt samhällsplanering.

Externa aktörer som bidragit till träffarna

Sju av 21 länsstyrelser har svarat att externa aktörer varit med och planerat och/eller bidragit till träffarna. De externa aktörerna har varit: kulturmiljöstrateg, andra kommuner, kulturparken Småland, gästföreläsande antikvarie från Länsstyrelsen Skåne, stadsarkitekt och regionalantikvarie vid Region Gotland, det regionala nätverket Kulturmiljö Skåne samt regionen och Länsmuseum i Västernorrland.

Vilka som har deltagit på träffarna

Funktioner/roller som deltagit på träffarna har varit: antikvarier, antikvarier och andra berörda medarbetare på länsmuseum, arkeologer, avdelningschef Kulturmiljö och forskning, bebyggelseantikvarie, bygg och miljöchef, bygglov- och tillsynshandläggare, bygglovshandläggare, bygglovsingenjör, bygglovsinspektörer, byggnadsantikvarie, byggnadsingenjör, byggnadsinspektörer, byrådirektör, chef översiktlig planering, chefer, chefer och handläggare inom översiktsplanering, detaljplanering och bygglov, entreprenörer, fastighetsförvaltare, fastighetsägare, företrädare för kommunala bostadsföretag, förvaltare, förvaltningschefer, handläggare, handläggare inom bygglov, kommunala planhandläggare, kommunalråd, kommunantikvarier, kommunikatör, konsulter, kultur- och fritidschef, kultur- och fritidskonsulent, kulturechef, kulturmiljöstrateg, kultursamordnare, kultursekreterare, kulturstrateg, landshövding, lektor, lovhandläggare, länsantikvarie, länsarkitekt, miljöhandläggare, miljöstrateger, plan- och bygglovschefer, planarkitekter, planchefer, planerare, planeringsarkitekt, planhandläggare, politiker, politiker från miljö-/samhällsbyggnadsnämnder, politiker från kommunstyrelsen, politiker kultur- och fritidsnämnd, politiker miljö- och byggnadsnämnd, politiker och tjänstepersoner inom byggnadsnämnd, politiker teknisk nämnd, projektledare, regional samhällsplanerare, regional utvecklingsamordnare kultur, regionala kultursamordnare, regionledning, regionstyrelse, samhällsplanerare, samhällsplanerare på regionen, samordnare, sekreterare, stadsantikvarie, stadsarkitekter, tf. länsråd, tillsynshandläggare, tillsynspersonal vid bygglov, tjänstepersoner inom planering och byggande, berörda förtroendevalda, utredare, verksamhetsutvecklare kultur och översiktsplanerare.

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

Box 534, 371 23 Karlskrona
Telefon: 0455-35 30 00
Webbplats: www.boverket.se